

acțiuni. Același gând mai este repetat și în Apologia lui Socrate. Oare nu aici vom găsi fundamentul pentru conceptele morale ale lui Socrate măsura, rațiunea, cunoștințele, binele? Căci ce înseamnă acest geniu? Desigur, că este o anumită intuiție, un anumit simț al răului, care fiind făcut va elibera răul general. Nu degeaba Socrate merge la moarte, dar nu încalcă legile Atenei.

Filosofia nu este o știință moartă, cum ar fi limba latină, greaca și slavona veche, pe care o vei studia și memoriza, ea este un eveniment, o stare a spiritului. Este important de vorbit despre această stare spirituală din care se naște filosofia.

Referințe bibliografice

1. Ж. Делез, Ф Гваттари. Что такое философия? Москва, Санкт-Петербург, 1998, p. 5.
2. Ibidem.
3. Ф. Ницше. Сочинения. Т. 2, Москва, 1990, p. 455.
4. R. Descartes. Două tratate filosofice. București, 1992, p. 255.
5. M. Heidegger. Repere pe drumul gândirii. București, 1988, p. 323.

OPINIA TINERILOR PRIVIND SCHIMBĂRILE CARE S-AU PRODUS DUPĂ OBTINEREA INDEPENDENȚEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Diana Cheianu-Andrei, dr., conf.univ., USM

Independența Republicii Moldova a fost proclamată la 27 august 1991. Obținerea ei a determinat multiple schimbări și transformări sociale atât la nivel de instituții, cât și în registrul valoric a populației.

Tinerii reprezintă forța motrică a transformărilor sociale, ei sunt cei care construiesc viitorul, respectiv, ne-am propus să analizăm cum percep și apreciază ei schimbările care s-au derulat în

Republica Moldova după căderea sistemului sovietic. În acest scop, în perioada aprilie-mai 2007 am realizat o cercetare calitativă ce a cuprins 12 focus-grupuri cu tineri. La discuțiile de grup au participat tineri și tinere repartizați pe categorii de vârstă, sex și mediu de reședință (vezi Tabelul 1. Caracteristicile participanților la discuțiile de grup). Tematica discuțiilor focus-grup a vizat: percepția schimbărilor care s-au produs în Republica Moldova după obținerea independenței, statutul și rolul tinerilor în societatea în schimbare, integrarea socială a tinerilor, aprecierea migrației și a consecințelor acesteia asupra tinerilor și societății în ansamblu.

Tabelul 1

Caracteristicile participanților la discuțiile de grup

Mediul urban	Mediul rural
Un focus grup cu tinerii de 16-24 ani	Un focus grup cu tinerii de 16-24 ani
Un focus grup cu tinerele de 16-24 ani	Un focus grup cu tinerele de 16-24 ani
Un focus grup cu tineri și tinere în vârstă de 16-24 ani	Un focus grup cu tineri și tinere în vârstă de 16-24 ani
Un focus grup cu tinerii de 25-30 ani	Un focus grup cu tinerii de 25-30 ani
Un focus grup cu tinerele de 25-30 ani	Un focus grup cu tinerele de 25-30 ani
Un focus grup cu tineri și tinere în vârstă de 25-30 ani	Un focus grup cu tineri și tinere în vârstă de 25-30 ani

Tinerilor în vârstă de 16-24 de ani, comparativ cu cei de 25-30 de ani, le-a fost mai dificil să caracterizeze viața în Republica Moldova până la proclamarea independenței, din motivul că atunci erau copii și „*nu au trăit*” acele evenimente de deplin, ei cunoscându-le mai mult indirect, din relatările altor persoane – părinți, bunici.

Independența Republicii Moldova este una relativă, au menționat mulți tineri – „*independența a adus o altă formă de*

dependență...oricum depindem foarte mult de Rusia, numai că nu este deschis, este sub o altă formă” (FG 10, urban, m, 25-30 ani). Autoproclamata Republică Nistreană este un exemplu elocvent al dependenței Republicii Moldova de Rusia.

Conducerea țării nu are o strategie clară de acțiuni pentru viitor, nu se poate decide asupra perspectivelor – „*ei nu știu cu cine vor, cu partea estică sau vestică...*”, „*ei vor și cu Rusia și cu NATO*” (FG 9, rural, mixt, 25-30 ani), „*vor să prindă doi iepuri – și UE și Rusia...și nici pe unul nu-l pot*” (FG 10, urban, m, 25-30 ani).

Aceste circumstanțe sunt determinate de mai mulți factori, principalul fiind lipsa de resurse naturale a Republicii Moldova și dependența ei de cele din Rusia – „*ar vrea să meargă cu Europa, dar Rusia nu-i dă voie, e legat cu gazul...așa că stăm pe loc*” (FG 10, urban, m, 25-30 ani).

Atâta timp cât Republica Moldova va avea această situație duală, de incertitudine, nu vor fi rezultate pozitive, susțin tinerii.

Trăsăturile pozitive ale vechiului regim

Există caracteristici ale fostului regim socialist, înalt apreciate de către tineri. Printre acestea, s-a nominalizat economia planificată care garanta tuturor oamenilor loc de muncă, deci un venit stabil care le asigura minimul de existență – „*cu o rublă cumpărai 10 pâini*”. În afară de aceasta, familiile tinere din mediul urban, puteau beneficia de locuință, iar cele din mediul rural își puteau construi case „*veneau tinerii din serviciul militar și ... într-un an ridicau casa...*”. Astfel, tinerilor, în sistemul sovietic, li se garantau condițiile de existență „*li se oferea un viitor... lucreai și salariul era suficient...îți puteai permite să mănânci la timp, să ai un spațiu locativ*” (FG 9, rural, mixt, 25-30 ani), „*aveai posibilitate să-ți creezi o familie, să obții un apartament, chiar dacă nu aveai toți banii, îi achitai pe parcurs lucrând la o întreprindere*” (FG 10, urban, m, 25-30 ani).

Veniturile populației asigurau petrecerea activă a timpului liber – „*nu era sâmbătă sau duminică să nu mergem la film sau la*

teatru” (FG 4, urban, mixt, 25-30 ani).

Există o solidaritate a oamenilor, ei se ajutau la construirea caselor. După declararea independenței oamenii sunt însă mai raționali, mai egoiști „*fiecare este pentru dânsul*”.

Garantarea de către stat, a unui loc de muncă și a unui loc de trai, oferea tinerilor o bază pentru ași întemeia o familie. Suplimentar, statul susținea și ajuta tinerele familii prin diferite forme – indemnizații, alocații, în prezent însă tinerii amână întemeierea familiei neavând un venit sigur care să le permită întreținerea acesteia. În acest mod, sistemul sovietic garanta o stabilitate – „*oamenii nu trăiau cu frică la ziua de mâine și nu erau în depresii*” (FG 4, urban, mixt, 25-30 ani).

În plan ideologic, populația avea un scop clar și măreț, au indicat tinerii - „*oamenii doreau să ajungă în comunism..., decăderea URSS a determinat însă dispariția scopului, oamenii devenind dezorientați...întâmpinând dificultăți în stabilirea unui nou scop*” (FG 10, urban, m, 25-30 ani).

Educația tineretului era una din prerogativele statului, tinerii fiind instruiți de „*cel mai bine pus la punct aparat din lume*”. Ei nu aveau timp liber, erau cuprinși mereu în activități, spre deosebire de ceea ce se întâmplă în prezent când „*fac ce vor, cum vor și unde vor...fiind nesupravegheați*”. Învățământul era garantat de către stat și era gratis - „*acum trebuie să dai banii... la grădiniță, la școală, la universitate să achiți contractul...*” (FG 12, rural, m, 25-30 ani).

Stabilitatea economică garanta prezența părinților lângă copiii, un control strict a celor din urmă, acum „*părinții pleacă peste hotare, familiile se destramă și copiii rămân singuri*” (FG 9, rural, mixt, 25-30 ani). Respectul, stima față de persoanele în etate era prezent în sistemul sovietic, nu însă și în prezent.

Trăsăturile negative ale vechiului regim

Evident, că sistemul sovietic a avut și trăsături criticate de tineri. S-a evidențiat astfel, egalitarismul promovat care nu stimula

concurența, inițiativa - „*cel care era leneș... primea același salariu ca cel care muncea zi de zi*” (FG 12, rural, m, 25-30 ani).

Existența unui singur partid și lipsa dreptului de liberă exprimare, reprezintă lacune foarte grave a regimului sovietic. „*Nu aveai dreptul să vorbești despre ceea ce contravenea intereselor statului*” (FG 3, rural, m, 16-24 ani).

Existau „*probleme ascunse, voalate*”, oamenilor fiindu-le interzis accesul la informație. Prezența unor reguli extrem de stricte - „*rigori, restricții pe care oamenii trebuiau să le îndeplinească...*”, a fost apreciat de tineri ca abordări negative.

Schimbări pozitive după independență

Independența Republicii Moldova a determinat trecerea la grafia latină și posibilitatea de a învăța mai multe limbi, nu numai cea rusă. Obținerea independenței a adus suveranitate, libertate, drepturi.

Independența a adus democrația, oamenii au realizat de pe lângă obligațiuni, au o multitudine de drepturi.

În viziunea tinerilor, cele mai semnificative transformări au fost cele ce țin de drepturi: dreptul la libera exprimare, la critica acțiunilor guvernamentale „*pot să spun liber că mie nu-mi place acest lucru... și nimeni nu are dreptul să mă închidă (după gratii)*”, (FG 3, rural, m, 16-24 ani, FG 10, urban, m, 25-30 ani). Dacă înainte oamenii erau obligați să fie „*roboți... ce li se spunea de sus trebuiau să facă și ei făceau*”, acum ei au alternative, pot alege de sine stătător să acționeze cum doresc. Este esențial că „*noi acum putem să gândim...*” (FG 3, rural, m, 16-24 ani).

În plan politic au apărut diverse partide politice, tinerilor li s-a oferit oportunitatea de a se implica în politică, de a promova interesele diferitor categorii de populație și de a se afirma.

Accesul la informare este o schimbare relevantă apărută odată cu declararea independenței. „*Chiar dacă în prezent există informație cenzurată, există și ziare care reflectă realitatea*”, cine dorește să cunoască adevărul îl poate cunoaște. În prezent este

acces la diferite posturi de televiziune, radio, internet, tinerii pot confrunta mai multe păreri despre unul și același eveniment și își pot forma opinia proprie. În trecut „*erai informat doar de la postul Moldova 1 și nu știau ce se întâmplă în alte regiuni...acum ai posibilitatea să vezi ce se întâmplă în exteriorul țării, să cunoști și alte modalități de a acționa, de ați organiza viața, de a te dezvolta personal și profesional*” (FG 8, urban, f, 16-24 ani).

Trecerea de la proprietatea colectivă (colhozuri, sovhozuri) la cea privată a fost o altă schimbare produsă de independența Republicii Moldova. Astfel, „*acum fiecare are bucata lui de pământ și când vrea atunci merge la lucru..., înainte toți se duceau cu grămada*” (FG 9, rural, mixt, 25-30 ani).

Inițierea unei afaceri, posibilitatea de a te ocupa cu ceți place sunt activități specifice noilor transformări. Respectiv, a apărut concurența „*societatea a devenit o junglă unde nu trebuie să te temi să supravețuiești...*” (FG 3, rural, m, 16-24 ani), se propagă noi valori – liberalismul, individualismul, creativitatea.

Libertatea de a circula, migra în Europa a devenit o realitate pentru toți cetățenii Republicii Moldova. Până la independență, existând doar posibilitatea circulației pe teritoriul URSS. Astfel, tinerii care doresc au posibilitatea să-și continue studiile la cele mai prestigioase instituții de învățământ din întreaga lume.

Liberalizarea economiei, încercarea de a fi independenți și din punct de vedere economic, de asemenea, este privită ca o schimbare pozitivă de tineri – „*rușii se foloseau până la independență de toate resursele existente aici, dar acum ceea ce recoltăm pe pământurile noastre nu exportăm doar Rusiei, dar acolo unde noi dorim*” (FG 5, urban, m, 16-24). Posibilitatea de a exporta producția fabricată în Republica Moldova în alte țări, este o nouă oportunitate a Moldovei de a se afirma în plan internațional.

Prezența mărfurilor străine pe piața din Republica Moldova este un alt merit al independenței, fiecare cetățean moldovean are posibilitate să-și cumpere tehnica pe care o dorește, în perioada sovietică accesul fiind limitat și extrem de dificil - „*înainte ca să*

cumperi mașină, motocicletă trebuia să te duci la primărie și să te pui la rând” (FG 7, rural, mixt, 16-24 ani).

Îmbunătățirea condițiilor de trai la sate prin construcția de apeducte, gazificare sunt transformări realizate după independență. „*Ni s-a tras apă, dar înainte se aducea apă cu căldările de la 100-200 metri...*”, „*Ne-am gazificat, dar înainte omul trebuia să se ducă la pădure și să vină cu sarcina de lemne în spinare*” (FG 7, rural, mixt, 16-24 ani).

Libertatea religiei în cadrul statului și posibilitatea celor ce doresc de a merge la biserică sunt alte aspecte ale independenței statului moldovenesc, susțin tinerii.

Tinerii în vârstă de 16-18 ani percep independența și prin libertatea de a purta ce haine doresc în instituțiile de învățământ. În prezent, nu mai există o formă unică, model pentru toți școlarii.

Schimbări negative după independență

Independența R.M. a adus „*haos*”, „*instabilitate*”, „*degradare*”, „*dezordine*”, tinerii nefiind pregătiți pentru aceste schimbări – „*ne-am trezit pe altă lume...ne-am apucat de toate prostiile posibile*” (FG 9, rural, mixt, 25-30 ani).

Cei care au fost la putere „*s-au înfruptat și continuă să fie acolo*”, „*au profitat de pe urma privatizării întreprinderilor de stat*” (FG 12, rural, m, 25-30 ani). Ei au creat un decalaj foarte mare, între „*oamenii de la putere*” și „*oamenii de rând...care se chinuie migrând*”, sporind lipsa de încredere a cetățenilor în partidele politice, în oamenii de la conducere. Aceștia urmăresc interesele proprii, iar oamenii fiind în postura de a face o alegere din mai multe partide sunt într-o incertitudine totală „*bine, bine, dar eu cu cine votez?*”.

Corupția este răspândită în rândurile celor care dețin putere, respectiv „*ei își fac legea*”, îmbogățindu-se, dar sărăcind oamenii de rând.

Devalorizarea banilor a fost o altă acțiune de pe urma căroră au profitat cei care se aflau la conducere - „*bunicii aveau mii de ruble*

adunate, ei i-au pierdut...au trebuit să i-a totul de la zero” (FG 2, rural, f, 16-24 ani).

Unii tinerii consideră că populația Republicii Moldova nu a fost pregătită pentru democrație, libertate, independență, întrucât o parte din ea interpretează greșit aceste noțiuni, înțelegând, spre exemplu, prin libertate *„posibilitatea de a face ce vrea, fără a respecta legile care există”* (FG 11, rural, F, 25-30 ani).

Lipsa libertății de până la independență, a fost un șoc puternic pentru oamenii care *„au vrut să aibă totul și de la americani, francezi ...și au luat ce-i mai rău”* (FG 4, urban, mixt, 25-30 ani).

Pentru tinerii independența a însemnat posibilitatea de ași cere drepturile, dar a uita de obligațiuni – *„foarte multe proiecte pun accentul pe drepturile tinerilor la viață, la libera exprimare... dar dacă întreb tinerii despre obligațiuni, ei nu știu nimic”* (FG 9, rural, mixt, 25-30 ani). În rezultat, se observă acea *„degradare”, „desfrânare”, „iresponsabilitate”* a tinerilor.

Independența a adus probleme sociale acute, atât pentru tineri, cât și pentru populația adultă. Apariția unor fenomene noi precum narcomania, traficul de ființe umane, corupția. Respectiv, urmărim degradarea unor tineri, desfrânarea și creșterea iresponsabilității, pierderea valorilor, principiilor. În mediul rural, oamenii erau mai conservatori, aici predomină întotdeauna stima și respectul, care au dispărut. Și cei maturi au uitat de responsabilități, părinții migrează peste hotare și uită că au copii, îi lasă în voia soartei (FG 6, urban, f, 25-30 ani).

În mare parte, problemele sunt determinate de inexistența locurilor de muncă sau remunerarea foarte joasă a populației pentru munca efectuată, indiferent de nivelul de calificare. Aceasta determină procesul migrației la muncă peste hotare, astfel *„tinerii pleacă peste hotare, bătrânii stau în parlament”* (FG 10, urban, m, 25-30 ani), iar *„conducerea țării nu dorește să schimbe nimic, pentru că lor le este bine”* (FG 9, rural, mixt, 25-30 ani).

Incertitudinea, lipsa de garanție sunt alte calificative care caracterizează schimbările produse după declararea independenței,

astfel tinerii au semnalat că „*intrând la o universitate privată, nu ai garanția că acea universitate va mai exista la anul*” (FG 2, rural, f, 16-24 ani).

Constatăm astfel că obținerea independenței a adus noi oportunități, posibilități pentru întreaga populație a Republicii Moldova, în mod special pentru tineri, dar aceștia nu au beneficiat de ele – „*am fost și suntem cei mai săraci*” (FG 3, rural, m, 16-24 ani). Schimbări majore se vor produce în societate, doar atunci când în locul celor care stau în prezent la conducere vor veni reprezentanții generațiilor din 1990, adică cei tineri care sunt educați într-un alt spirit, care au o altă mentalitate. În prezent însă, asistăm mai mult la schimbări de formă, de fațadă și mai puțin de conținut, susțin tinerii intervievați.

DREPTATEA SOCIALĂ ȘI DEMOCRATIZAREA SOCIETĂȚII

Iulia Gorincioi, dr.conf. univ.USM
Angela Suceveanu dr.conf.univ. USM

În filosofia politică contemporană reflecția asupra valorilor democrației cunoaște o importantă înnoire. Filosofia politică nu contestă fundamentele societății liberale, ci vrea, pur și simplu, să o organizeze, spre a-i modera efectele negative, în special menținerea inegalităților sociale. Pe de o parte, ea nu pune în discuție regulile pieței în funcționarea vieții economice. Pe de altă parte, nu opune libertatea și egalitatea : acolo unde, chiar pe urmele Revoluției franceze, reflecția politică vede în libertate și egalitate două valori contradictorii ce trebuie conciliate, filosofia politică de la începutul secolului al XXI-lea vede în principiul egalității o posibilă organizare a libertății. Principiul „dreptății” și, prin el, ideea de „echitate” constituie piatra unghiulară pe care este construită o reflecție asupra echilibrului drepturilor și căutarea unei